

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2015. május 4.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Figyelem!**A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!****Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor*****A magyar nyelv és irodalom enciklopédiája***Sipos Lajos: *Előszó*

Roberto Busa S. J. 1949-ben kezdte meg Aquinói Szt. Tamás műveinek számítógépre rögzítését. 1992-ben jelent meg Papp Tibor könyve, a *Műzával vagy műzsa nélkül. Irodalom számítógépen* című alkotás, 1998 tavaszán alakult meg a Digitális Irodalmi Akadémia azzal a céllal, hogy meghatározott elvek szerint rögzítse az 1998-ig Kossuth-díjjal vagy Babérkoszorúval kitüntetett magyar írók és költők munkáit, meg azon 20. századi magyar szerzők műveit, akiknek örökösivel sikerült megegyezni; 2002 januárjában 61 szerző (köztük Füst Milán, Jékely Zoltán, Kormos István, Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Pilinszky János, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, meg Bodor Ádám, Dobos László, Esterházy Péter, Kertész Imre, Lászlóffy Aladár, Tolnai Ottó) 260 000 kéziratoldala van fent az interneten. Ezek a szövegek, amelyeket újabb élő és elhunyt költők és írók művei követnek majd, bármikor, bárhol elérhetők, a keresőprogram szerint vizsgálhatók, letölthetők, felhasználhatók. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy az Egyesült Államokban 1995-ben egyetlen CD-ROM-ra rögzítették a világirodalomból azt a 2000 műalkotást, amelyiket „ismerni kell” (a magyar irodalmat ebben az összeállításban Orczy Emma bárónő 1905-ben megjelent könyve, *A vörös Pimpernel* képviseli), akkor önkéntelenül is felmerül a kérdés: Mi lesz a sorsa a harmadik évezredben a hagyományos könyvkultúrának? Milyen jövő vár magára az olvasásra?

A 20. századot szinte végigkísérte a „kultúrpar” világméretű térhódításától, a kulturális globalizációtól, a technicizálódástól való félelem. Szabó Dezső már 1923-ban „irtózatos”-nak mondta azt a jövőt, amelyben „mindaz”-t, „ami a világ gazdag sokféleségé”-t jelenti, „megrabolják”. Babits 1928-ban óvott attól, hogy a „szellem” „technikai, ügyességi és ügyeskedési formákban megbújva” szolgálja a „barbár élet”-et. Fél századdal később Sziveri János *Próféciák* című versében leírta: „Romlik az érték / és értékítélet”. Orbán Ottó 1996-ban *Az ezredforduló elé* című versében mindehhez hozzátette: „Európa csak álom Rögeszme és lehetőség”.

Vannak, akik másként vélekednek. A globalizációban az emberiség egységesülését köszöntik, olyasféle univerzalitást, amilyenhez hasonló a középkorban már megvolt. A nemzeteket sem féltik. Schopenhauerrel együtt vallják: a nemzetek a jövőben is „egy-egy szint jelentenek az emberiség palettáján”. Meg azt is tudomásul veszik, hogy az irodalmi művek (általában: „a szövegek”) rögzítésének, tárolásának, továbbításának és felhasználásának megváltoznak a körülményei, a könyvnyomtatással felérő fordulat ez, amely csökkentti ugyan a szöveg „méltóságá”-t, hiszen a szövegállományhoz általában kép-, mozgókép- és hangállományok is kapcsolódnak majd, de semmiképpen nem csökkenteni magának az irodalmi műnek a jelentőségét.

Ők, akik így gondolkodnak, még valamit tudomásul vesznek. Azt nevezetesen, hogy a 19. század második felétől számítva megváltozott az irodalom fogalma. A műalkotás már nem „eksztatikus tudás”, nem tár fel „elérhetetlen transzcendentális igazságot”, ahogyan Jean-Marie Shaffer fogalmazott. A szövegnek nincs abszolút jelentése, stabil értelme. Egy-egy irodalmi mű – mai ismereteink szerint – a szöveg és befogadó dialógusából, „retorikai játéká”-ból bomlik ki. Ebben az összefüggésben pedig a nyelv nem pusztán a közlés eszköze, nem állandó vagy viszonylag állandó „funkcióteljesség”, hanem folyamatosan keletkező és pusztuló állomány. Az irodalmi szöveg esztétikai hatását éppen ezért „a nyelven belüli nyelvek összjátéka alapozza meg”, amint Kulcsár-Szabó Ernő írta.

Mindebből két következtetés adódik. Az első a nyelv és az irodalom szétválaszthatatlanságára vonatkozik; ma már csak a kettő együttes története képzelhető el. A másik felismerés „a nyelv” és „az irodalom” fogalomtágítása. A magyar nyelv ebben az értelemben a nyelviség, a jelek és a jelrendszerek, a nyelv és a gondolkodás viszonyrendszerének leírásával kezdődik, a nyelv és a társadalom mindenhol megváltozott körülményeinek a taglalásával és a magyar nyelv különleges problémáinak részletezésével zárul. A magyar irodalom fogalmkörébe pedig beletartozik az irodalomtörténet meg a nyelv és az irodalom kérdésköre, a „magas” irodalom mellett a „szórakoztató”

irodalom, az internetes irodalom, a nyomdászat, a könyvkiadás, a könyvtárak ügye, a nemzeti irodalmat gazdagító műfordítás-kultúra, a sajtó és a nyilvánosság, de még a kritikai kiadás és az irodalmi emlékhelyek problémája is.

Forrás: *A magyar nyelv és irodalom enciklopédiája*. Főszerkesztő Sipos Lajos. Magyar Könyvklub, 2002. Oldalszám nélkül. A feladathoz igazított, rövidített szöveg.

1. Mivel indokolja Sipos Lajos a nyelv és az irodalom együttes tárgyalását? Nevezzen meg 2 indokot a szöveg alapján!

Lehetséges válaszlelemek:

- az esztétikai hatást „a nyelven belüli nyelvek összjátéka alapozza meg”
- „a nyelv” és „az irodalom” fogalomtágítása
- az irodalom fogalmkörébe beletartozik a nyelv
- a nyelv és irodalom szétválaszthatatlansága
- ma már csak a kettő együttes vizsgálata képzelhető el

Adható: 2, 1, 0 pont a válaszlelemek száma és tartalmi minősége szerint.

2. Az amerikai CD-ROM-on szereplő egyetlen magyar alkotás, Orczy Emma *A vörös Pimpernel* című műve a nagy francia forradalom idején játszódó kalandregény. Tárgyalhatja-e az alkotást az enciklopédia? Válaszoljon igennel vagy nemmel, majd indokolja a szöveg alapján döntését!

- igen
- a magyar irodalom fogalmkörébe beletartozik a „szórakoztató” irodalom, így a (történelmi) kalandregény is

Elfogadható még a regény keletkezési idejére tett utalás.

A regény magyar nyelvűségének említése önmagában nem fogadható el.

Adható: 2, 1, 0 pont.

3. Milyen feltételek, kritériumok alapján kerültek fel szerzők, illetve műveik a Digitális Irodalmi Akadémiára? A szöveg alapján 3 feltételt említsen!

- a) 1998-ig Kossuth-díjjal jutalmazták a szerzőt
- b) a szerzőt Babérkoszorúval díjazták
- c) (jelentős 20. századi) szerző, akinek örököseivel sikerült megegyezni

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

Részfeladatonként adható: 1, 0 pont.

4. Az irodalmi műalkotással szembeni fenntartás, kétség végigkíséri az irodalom történetét. Adja meg az alábbi idézetek szerzőjének nevét! (Csak a teljes névért jár pont!)

a)

Ti pedig, szerzetem átkozott sok versek,
Búnál kik egyebet nékem nem nyertetek,
Tűzben mind fejenként égjétek, vesszettek,
Mert haszontalanok, jót nem érdeMLETEK.

A szerző teljes neve: Balassi / Balassa Bálint (*Búcsúja hazájától / Hatvanhatodik / Ó én édes hazám...*)

Adható **1**, 0 pont.

Csak a helyesen leírt teljes név fogadható el.

b)

Elakadt sorok. Társtalan rímek.
Megsimogatom őket halkán: írjak?
És kicsit fájón sóhajtom: minek?
Minek a lélek balga fényüzése?

A szerző teljes neve: Tóth Árpád (*Jó éjszakát!*)

Adható **1**, 0 pont.

Csak a helyesen leírt teljes név fogadható el.

c)

Országok rongya! könyvtár a neved,
De hát hol a könyv mely célhoz vezet?
Hol a nagyobb rész boldogsága? – Ment-e
A könyvek által a világ elébb?

A szerző teljes neve: Vörösmarty Mihály (*Gondolatok a könyvtárban*)

Adható **1**, 0 pont.

Csak a helyesen leírt teljes név fogadható el.

d)

Hozzám már hűtlen lettek a szavak,
vagy én lettem mint túláradt patak
oly tétova céltalan parttalan
s úgy hordom régi sok hiú szavam
mint a tévelygő ár az elszakadt
sövényt jelzőkarókat gátaikat.

A szerző teljes neve: Babits Mihály (*Jónás imája*)

Adható **1**, 0 pont.

Csak a helyesen leírt teljes név fogadható el.

5. Az előző feladat d) szövegrészletéhez (*Hozzám már hűtlen lettek a szavak...*) kapcsolódnak az alábbi nyelvi-stilisztikai kérdések. Írja ki az idézetből a kért nyelvi-nyelvtani viszonyokat, stilisztikai-retorikai megoldásokat! Minden részfeladathoz csak 1 választ írjon!

a) Az első sor alany-állítmányi kapcsolata: hűtlen lettek – (a) szavak

Adható 1, 0 pont.

b) A második sorban részleges hasonulás: túláradt

Adható 1, 0 pont.

c) A 2–3. sorban hangtani rövidülés: túláradt patak / parttalan / mint túláradt

1 helytálló példa = 1 pont.

Adható 1, 0 pont.

d) A gondolatmenet áradását jelző írásképi eszköz: az írásjelek elhagyása / a vessző elhagyása / sor eleji kisbetűs írásmód

1 helytálló példa = 1 pont.

Adható 1, 0 pont.

e) A gondolatmenet áradását jelző retorikai alakzat: ismétlés / halmozás / fokozás

Adható 1, 0 pont.

1 helytálló példa = 1 pont.

f) Az 5. sorban a hagyományos írásmód szerint írt kifejezés: tévelygő

Adható 1, 0 pont.

6. Állapítsa meg az alábbi szövegrészlet tagmondatai közti nyelvtani-logikai viszonyt! Törekedjen a pontos meghatározásra! (Pl. alárendelői – alanyi; mellérendelői – kapcsolatos.)

1

Hozzám már hűtlen lettek a szavak, /

2 3

vagy én lettem / mint túláradt patak /

2

oly tétova céltalan parttalan /

4

s úgy hordom régi sok hiú szavam /

5

mint a tévelygő ár az elszakadt
sövénnyt jelzőkarókat gátakat.

1 – 2 = mellérendelői – választó

Adható a két válaszelemért 1, 0 pont.

2– 3 = alárendelői – hasonlító VAGY alárendelői – határozói / fokhatározói / mértékhatározói

Adható két válaszelemért 1, 0 pont.

2 – 4 = mellérendelői – kapcsolatos
Adható a két válaszelemért 1, 0 pont.

4 – 5 = alárendelői – hasonlító VAGY alárendelői – határozói / módhatározói
Adható két válaszelemért 1, 0 pont.

Összesen adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

7. Állapítsa meg a 4. feladat d) részfeladatában szereplő idézet ritmikáját!

a) Verselési rendszer: időmértékes
Adható 1, 0 pont.

b) A meghatározó ütem / versláb: jambus
Adható 1, 0 pont.

c) A meghatározó ütem / versláb képlete: ∩ - / rövid – hosszú
Adható 1, 0 pont.

8. Horváth János irodalomtörténész szerint az irodalom író és olvasó kapcsolata az írott művek által. Hasonlítsa össze a meghatározást a szövegben olvasható felfogással: Egy-egy irodalmi mű – mai ismereteink szerint – a szöveg és a befogadó dialógusából, „retorikai játék”-ból bomlik ki. Írjon mindkét felfogáshoz 3-3 jellemzőt!

a) Horváth János felfogása:

- mindhárom tényezőt egyaránt fontosnak tartja
- nem zárja ki az író az irodalom folyamatából
- az irodalom fogalmához az írott műveket köti
- a lehetséges értelmezésben a befogadó, olvasó csak egyik tényező

Adható 3, 2, 1, 0 pont a válaszelemek száma és tartalmi minősége szerint. A helyes válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatóak.

b) A szövegbeli felfogás:

- két tényezőre redukálja az irodalmat / elsődleges a szöveg és a befogadó
- az író személyiségét kizárja az irodalmi vizsgálódás köréből
- az irodalmi alkotásra mint szövegre, partitúrára tekint
- az irodalmi mű olvasó és szöveg retorikai játéka

Adható 3, 2, 1, 0 pont a válaszelemek száma és tartalmi minősége szerint. A helyes válaszok más megfogalmazásban is elfogadhatóak.

9. Az Előszó a szövegek digitális rögzítését a „könyvnyomtatással felérő fordulat”-nak nevezi. Ön mit gondol erről? Támassa alá 2-2 érvel a megállapítást! (Válaszában ne csak az Előszó szövegére támaszkodjon!)

Lehetséges válaszelemek:

a) a könyvnyomtatás jelentősége

- a lehetséges olvasótábor kiszélesítése

-
- a szövegek véglegesedése (a nyomtatással)
 - a szövegek reprodukálhatósága
 - az irodalom piacosodása
 - az írói státusz egzisztenciális megváltozása
 - a megnövekedett példányszám

Adható **2**, 1, 0 pont.

1 jó válaszelem = 1 pont.

b) a digitális rögzítés jelentősége

- a hozzáférés kiteljesítése
- a papírkímélés
- a lehető legnagyobb nyilvánosság a szövegek számára
- archiválás (a papír fizikai romlásának ellensúlyozása)
- a szövegek reprodukálhatósága (másolás, letöltés, alakítás, kutatás)
- a szövegek kutathatóságának technikai lehetőségei
- virtuális szövegmúzeum létrejötte

Adható **2**, 1, 0 pont.

1 jó válaszelem = 1 pont.

10. Az alábbiakban közölt Babits-gondolat az Előszó szövegének melyik megállapításával mutat rokonságot? Nevezze meg az Előszóban azonosított megállapítás szerzőjének nevét, és adja meg a két gondolat közös jellemzőjét!

„Én hiszek a testvériségben: a színek együtt adják ki a képet, a hangok együtt adják a koncertet. Nemzet ne nemzet ellen harcoljon: hanem az ellen, ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és a rombolás szelleme ellen!” (Babits Mihály: *Örökkék ég a felhők mögött* – részlet)

a) A szövegbeli szerző neve: (Arthur) Schopenhauer

Adható **1**, 0 pont. A vezetéknév hibátlan leírása = 1 pont.

b) A két gondolat egy közös jellemzője: a globalizáció / testvériség / univerzalitás nem zárja ki a nemzeti sajátosságokat / nemzetek a jövőben is „egy-egy szint jelentenek az emberiség palettáján”

Adható **1**, 0 pont.

1 helyes válaszelem 1 pont.

11. A magyar nyelv és irodalom enciklopédiája – a tágan értelmezett irodalomfelfogás jegyében – az irodalmi múzeumokkal, emlékhelyekkel is foglalkozik. Melyik magyar költőnek, írónak van emlékháza, múzeuma az alábbi településeken? (Válaszában az alkotó teljes nevét adja meg!)

Csak a teljes nevek hibátlan leírásáért jár pont.

a) Balatonfüred: Jókai Mór

Adható **1**, 0 pont.

b) Szekszárd: Babits Mihály / Mészöly Miklós / Baka István
Adható **1, 0** pont.

c) Érmindszent: Ady Endre
Adható **1, 0** pont.

d) Széphalom: Kazinczy Ferenc
Adható **1, 0** pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közöltek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témátartás nem elég igényes (<i>pl. általánosságok, önisméltés, tévedések</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszéd-szerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Az alábbi vers egy kép sajátos leírása. A jelenet konkrét ábrázolása helyett a szöveg a látvány absztrakcióra hajló megjelenítését részesíti előnyben. Értelmezze Lator László költeményét! Fejtse ki, mi látható a képen, s mi az elvonatkoztató megjelenítés funkciója!

Lator László: *Régi fénykép*

Fejük körül forog a fényes ünnep.
Beleolvadnak és elkülönülnek.
Még kortalanok mind a ketten.
Nem is tudják, hogy milyen gyönyörűek
abban a szinte észrevehetetlen,
megnyíló-összezáruló közegben.

Benépesül megint az elhagyott part.

A szöszökkel s ezüsttel csillogó nyár-
ligetek, fűzek közt futó folyónál
külön-külön s egymásban is ragyognak.

Villámok kékes koronája lángol
hajuk július végi viharából.

Tökéletes a célszerű vázra
a már bevégzett s még kezdeti formák
ráépülése, alkalmazkodása,
ahogy a félig rejtett célú tervek
szerint behorpadnak, kitelnek,
funkcióikat gyakorolják.

De azért mégis az a legszebb,
hogy ebben a tündökletes, hibátlan,
olyannyira nekik való világban
úgy fürdenek, merülnek el gyanútlan,
úgy lélegeznek, töltekeznek,
együgyű bizodalommal magukban –
Egyetlen ízük sem játszotta el még
az adakozó könnyű kedvű isten
rövid határidőre nyert kegyelmét.

(1987)

Forrás: Petőfi Irodalmi Múzeum. Digitális Irodalmi Akadémia.
<http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=46&secId=4789&limit=10&pageSet=1>

Lehetséges válaszelemek:

- A régi kép két fürdőzőt ábrázol, akik még nem érték el a felnőtt kort. Hogy pontosan mennyi idősök, nem derül ki a leírásból. Annyi bizonyosnak látszik, hogy testük még nem fejlődött ki teljesen, hiszen a testüket a „*már bevégzett*”-ek mellett részben „*még kezdeti formák*” alkotják.

-
- A testük leírását nyújtó szakasz arra enged következtetni, hogy a nemiség egyelőre bizonytalan körvonalakban jelentkezik előttük, hiszen testük működése és formáinak kifejlődése még „*félre rejtett célú tervek*” szerint alakul számukra.
 - A fürdőzésre már az első versszak is következtetni enged, részben az alakok mozgásának jellemzése („*Beleolvadnak és elkülönülnek.*”), részben a közeg leírása révén („*a szinte észrevehetetlen, / megnyíló-összezáruló közegben*”). Az „*észrevehetetlen*” jelző a víz szintelen, áttetsző jellegére, míg a „*megnyíló-összezáruló*” szópár a folyékony halmazállapotra utal.
 - A vers későbbi szakaszai újabb részletekkel erősítik meg az olvasónak ezt a kezdeti feltételezését. A part, a „*fűzek között futó folyó*”, illetve a nyár említése nyomán egyre jobban körvonalazódik a nyári fürdőzés jelenete.
 - Az utolsó versszak a „*fürdenek*” és a „*merülnek el*” igék használatával minden eddiginél konkrétabban utal a képen látható jelenetre. Ugyanakkor a helyhatározós szintagma „*ebben a tündökletes, hibátlan, / olyannyira nekik való világban*”) a maga elvontságával a két ige metaforikus jelentését is mozgósítja: az idézett szakasz a világban való létezés módjaként is értelmezhető: a két alak önfeledten adja át magát a létezés örömeinek.
-
- A vers tehát egyensúlyt teremt ezen a ponton a szó szerinti és a metaforikus jelentés között: amikor legkonkrétabb a cselekvéssor megnevezése, az igék metaforaként is funkcionálnak.
 - A képleírás konkrétumokat kerülő, elvonatkoztatott jellege részben erre vezethető vissza. A vers beszélőjének figyelmét - akit szkeptikus tudása korosodó emberként pozicionál - ennek a gyermekkori csodának a lelkiállapota nyugtázza le. Nem a jelenet realiztikus részletei érdekesek számára, hanem spirituális tartalma.
 - A vers zárlatát alkotó mondat párhuzamot von az ember paradicsomi, büntelen állapota és a felszabadult gyermekkori fürdőzés között.
 - A fürdés jelenetét a vers az ártatlanság állapotaként állítja elénk, amikor az isteni kegyelem a büntől még nem zavartatva hatja át a világot.
 - Ha ezt a bibliai analógiát visszavonatközzítjük a versben leírt jelenetre, a két fürdőző alakról egy további állítás is tehető: egy fiú és egy lány látható a képen.
 - Az önfeledtség és az ártatlanság paradicsomi állapota a szöveg látványvilágát alapvetően meghatározza. A látvány konkrét megrajzolását a fény megjelenítése szorítja háttérbe („*fényes ünnep*”, „*csillogó nyár-ligetek*”, „*ragyognak*”, „*villámok [...] koronája lángol*”, „*tündökletes*”). A fényt a teológia és az ikonográfia isteni princípiumként fogja föl, kiáradása az isteni kegyelem kisugárzása a világra.
 - A kép elmosódott voltának az is magyarázata lehet, hogy a lírai én számára lenyűgöző, de egyben mérhetetlenül távoli emléket idéz fel a fotó.
-

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE

Elérhető: 20 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20–15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondat szerkesztés) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14–10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondat szerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)
9–1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevésbé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondat-használat (pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű) - a hangvétel nem megfelelő (pl. előbeszéd szerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

Ezt a darabot irodalmunk tényleges szereplői és azok sorsa ihlették. A részleteket azonban sok helyütt a szerzők és a műfaj igényei alakították.

Harminckét évét olyan teljességgel élte, mintha tudta volna, hogy neki csupán ennyi adatott. Nekünk, szerencséseknak, ezúttal sokkal több jut Attilából, mert új musicalünk az egyik legnagyobb magyar költő életének sorsdöntő fordulatait eleveníti fel és varázsolja színpadra. Felidézük Attila életének első és utolsó szerelmét – Vágó Mártával és Kozmutza Flórával. Megelevenedik a 20-as és 30-as évek budapesti irodalmi élete, a barátság Illyés Gyulával és tanúi lehetünk a nagyszerű versek születésének.

(*Én, József Attila /József Attila szerelmei* – a Madách Színház színlapja és színopszisa; részlet)

Napjaink sikerlistás olvasmányai és népszerű színpadi előadásai közé tartoznak a magyar irodalom nagyjainak magánéletéről, szerelmi kapcsolatairól, házasságairól szóló művek. Mivel magyarázható e kulturális jelenség keresettsége, sikere? Ön szerint milyen érvek és példák hozhatók fel a különféle – a szerzői életrajzokból, levelezésekből, naplókából kiinduló – adaptációk irodalmi ismeretterjesztő vagy akár oktatási célú felhasználása mellett vagy ellene?

Lehetséges tartalmi elemek:

A kulturális jelenség sikerének magyarázata / indoklás az adaptációk felhasználása mellett:

- felkeltik az olvasók szépirodalom-olvasás iránti érdeklődését, kézbe veszik a hivatkozott szerzők alkotásait is
- az életrajzok megkeresésével / tanulmányozásával adatszerűen tisztázzák a szerző életművének sajátosságait
- egy-egy mű keletkezéstörténetéhez szükséges a valóságos háttér megismerése vagy az alkotói személyiség felfedése (jogosultnak tekintve a keletkezési körülményeket és a szerzői szándékot középpontba állító pozitívista megközelítési elméletet)

A kulturális jelenség sikerének magyarázata / indoklás az adaptációk felhasználása ellen:

- ezek az összeállítások fokozzák a bulvárosodást (a szerzőket a celebek szintjére helyezik)
- nem alapos életrajzi monográfiák, illetve filológiai kutatási eredmények adaptálásával előállított művek, csupán a példány- és nézőszám emelésére törekvéssel készültek
- gyakran források, illetve forrás-kritika nélküli pletykák (l. pl.: *a szerzők és a műfaj igényei alakították az összeállítást*); tartalmazhatnak ellenőrizetlen és ellenőrizhetetlen adatokat
- éppen a művekről terelik el a befogadók figyelmét; az életrajzot és az életrajzi megközelítést állítják a középpontba a műolvasás és -értés helyett
- nem szükséges a jelentős szerzők esetleges rejtegetnivalóiról lerántani a leplet, és a remekművek helyett ezt ismertetni a szélesebb nyilvánossággal

Az érvelő hivatkozhat a pozitívista elvárások helyett bármely más megközelítési módszerre (receptióesztétika, strukturalizmus, konstruktivizmus, dekonstrukció, hermeneutika).

Várható: elsősorban lírikusok említése

- Csokonai – Lilla; Vörösmarty – Csajághy Laura; Petőfi – Mednyánszky Berta, Prielle Kornélia, Szendrey Júlia; Vajda János – Gina; Ady – Léda, Csinszka; Juhász Gyula – Sárvári Anna; József Attila /l. a feladatban; Szabó Lőrinc – Korzáti Erzsébet stb.)
- előfordulhatnak epikusok, drámaírók is (l. pl. Katona, Madách, Jókai, Mikszáth, Móricz szerelmei)

A válaszadók hozhatnak konkrét példákat a feladatkiírásban szereplő művekre (pl.: Nyáry Krisztián: *Így szerettek ők 1-2.*; Illés György *Szerelmek könyve / Arcképek a magyar irodalomból*; Börcsök Mária: *Hitvesi szerelem a magyar költészetben*).

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG
Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1–2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1–2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (<i>pl. szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stilári hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (<i>pl. tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Az utóbbi évek jellemző folyamata, hogy a színház igyekszik új tereket találni magának. Nemcsak magánlakásokban, de gyakorlatilag bárhol, ahol játszani lehet. Egyik barátja egy számára új típusú színházi előadásra, lakásszínházba váltott jegyet, a hagyományos kőszínház helyett egy magánlakásban tartják az előadást. Egy másik barátja azon gondolkodik, hogy a saját nappalijukba hív meg egy színtársulatot.

Miért érdemes elmenni a lakásszínházba, vagy ön miért tartózkodna ettől a műfajtól? Fogalmazza meg tanácsait egy hozzászólásban! Győzze meg barátait támogató érdeklődéséről vagy fenntartásairól legalább három érvel!

Formai és nyelvi elemek a műfajnak megfelelően:

- fatikus elemek: legalább egy megszólításnak lennie kell a szövegben
- kényszertől mentes, informális szóhasználat
- csak alátámasztott, bizonyított állítás fogadható el érveként

Lehetséges tartalmi elemek:

Érvek a lakásszínház látogatása mellett

- mivel a lakásszínház körülményei egy meghívott társulat esetében a színészeknek is ismeretlenek, feltehetően nagyon egyedi előadás születik, amelyben tere lehet az improvizációnak
 - a közönség a fizikai közelség miatt szinte benne élhet a darabban, a színész és a közönség közötti határ elmosódhat
 - lehetőség kínálkozik előadás utáni beszélgetésre
-

-
- a lakásszínház tulajdonképpen régi hagyomány, már a 20. század elejének tehető polgárai is igényelték ezt a műfajt. Létezett lakásszínház az 1950-es és az 1970-es években is, de a tiltás, az illegalitás légkörében. A jelenkori divatot talán éppen az a lehetőség teremtette, hogy a színjátszásnak ez a formája bárki számára elérhető
 - a tehetséges színészek és a jó színházak is keresik a játéklehetőségek új módjait
 - lakásszínházi keretek között is lehet klasszikus értékeket és modern darabokat bemutatni (pl. Ibsennek, Csehovnak vagy Mrożeknek, Hrabalnak is vannak kevés szereplőt felvonultató darabjai)
 - a lakásszínház minimális kellékigénnyel is működhet

Érvek a lakásszínház látogatásával szemben

- igazi színházi körülményeket alig lehet teremteni a lakásszínházban (pl. színpadot, világítást, hanghatásokat, élő zenét) a legtöbb lakásszínházban nem lehet biztosítani
- a játékidő is rövidebb lehet
- sokszereplős darabot nem lehet lakásszínházban előadni
- a személyes és a nyilvános tér összemosódása egyes színházlátogatókat zavarhat
- a különlegessége és az alacsony nézőszám lehetősége miatt drágák lehetnek a jegyek

A fentiekől eltérő érvek, vélemények is megfogalmazhatók.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ↗

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↕

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊔

Különírás jele: ⊘

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelületlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest-bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
4. betűtévesztés

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5–6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a vizsgázó saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15